

OFFICERSKÅREN 1900 - 2000

Historisk återblick hur Värmlands Regemente kom till Karlstad och flyttade senare till Kristinehamn.

KARLSTAD STAD LÄMNAVAR MARK.

På grund av den alltjämt utökade värnpliktstiden blev frågan om regementenas förläggning till städer, vilka icke blott kunde erbjuda nöjaktig mark till kaserner och övningsfält utan också utökade bekvämligheter såsom vattenledning, elektrisk kraft och ljus från dyrbara anläggningar med stora möjligheter – ett alltmer trängande behov.

En ingående utredning hade för övrigt givit vid handen, att å övningsplatsen, Trossnäs fält, de hygieniska förhållandena icke voro fullt tillfredsställande, åtminstone å den del därav, där byggnaderna voro uppförda, emedan i närheten funnos vidsträckta mossmarker, som utsände kalla dimmor.

Skulle regementets etablissemang förläggas till Trossnäs fält, borde detsamma flyttas till annan del av fältet, som i sanitärt avseende vore fördelaktigare. Kostnaden för ett etablissemang å övningsplatsen angavs till 2,114,000 kronor, under det att ett etablissemang för regementet invid stad skulle uppgå till 1.384.000 kronor. Slutligen en starkt vägande synpunkt. För den fast anställda personalen erbjuder staden stora ekonomiska lättnader genom bland annat tillgång till lägre och högre undervisningsanstalter inom bosättningsområdet. Genom nådigt brev av den 7 december 1906 förordnade sålunda Kungliga Maj:t att Värmlands Regemente skulle förläggas till Karlstad, så snart kasernetablissemang där blivit uppfört. På grund därav bemyndigades Arméförvaltningens fortifikationsdepartement att i enlighet med av Karlstads stad gjort erbjudande och med stöd av för ändamålet uppgjord karta sluta avtal med staden beträffande upplåtelse av mark för kasernetablissemang, övningsfält m.m.

Samma dag lämnar Kungliga Maj:t fortifikationsdepartementet i uppdrag att för statsverkets räkning inköpa hemmanet Norra Sanna för en köpeshilling av 90,000 kronor, varav statsverket erlägger 80,000 kronor och staden återstoden.

Att Karlstad stad hade stora möjligheter att bjuda beträffande kasernering och övningsområde med norra och södra Sandbäcken som centrala stödjepunkter, berodde på en händelseutveckling i det förflutna, som i detta sammanhang förtjänar att något beröras. Nerike-Värmlands regementes värmlandsbataljon hade under 1700-talet under omkring 50 år allt som oftast sina övningar på ”knektfältet” norr om norra Sandbäcken” och troligen mötte ”Karlstads kompani” ofta nog upp på samma plats. Större delen av detta fält erbjuder nämligen en idealisk övningsterräng för den mera enskilda utbildningen m.m genom sin fasta beskaffenhet oberoende av årstiden.

Den kraftfulle överjägmästaren Georg Swederus förvärvade norra och södra Sandbäcken år 1782 och gjorde det hela till fideikommiss. Genom fideikommissbrevets bestämmelser förhindras all bebyggelse inom dess landanären, så vida den ej skulle tjäna egendomarnas ekonomiska intresse.

Men Swederus begränsade ej sina åtgärder till detta. Genom process med Kronan, som han med utomordentlig seghet bedrev under åren 1783 – 1796 lyckades han få fastslaget att Kronan har ingen laglig rätt till fältet i fråga och sålunda för framtiden har att hålla sig borta.

OFFICERSKÅREN 1900 - 2000

Vi har Swederus att tacka för att vi besparats den skrämmande förstadsbebyggelse som svårt belastat staden i andra av dess utkanter.

Swederus förtjänst är det vidare att staden genom köp av fideikommisset Sandbäcken kunde bjuda Värmlands Regemente "jungfrulig" mark vilken i största utsträckning väl lämpar sig för militärt ändamål. Slutligen har vi därmed tacksamt fått bevittna att det gamla "knektfältet" överlämnades i samma skick som det tedde sig för 1700-talets indelte knektar. "Norra exercisfältet" är nu regementes bästa exercisfält och kommer i övrigt till användning för skilda ändamål. Detsamma gäller om Sandbäckens herrgård av Swederus uppförd på 1700-talet, respektingivande i sin förnäma avskildhet och med ännu mera åldriga flyglar samt sin stora värdefulla trädgård. Den tedde sig vid överlämnandet nära nog oförändrat i samma skick som den framstod för sekelskiftets/år 1800/ lustvandrande stadsbor.

Avtalet med staden och Kronan träffades den 6 februari 1907 med omedelbar verkan.

Arméförvaltningen företrädde av G.C:son Bergman och staden av drätselkammarens ordförande häradshövding Karl Arrhenius. Detta avtal som närmare utformats i lagfartsprotokoll hållet vid lagtima höstetinget med Mellansysslets tingslag i Karlstad den 4 september 1912, upptager följande väsentliga huvudpunkter under hänvisning till karta.

1. Det upplåttna området utgöres av;
  - ½ mantal frälse, Sanna i Karlstad landsförsamling exproprierat från A.F Nordenberg och A.G Olsson.
  - Härtill kommer ½ mantal "Norra Sanna" av Kronan den 17 december 1906 inköpt av Ernst Hedqvist.
  - 7 öre och 3 penningar skatt av frälsehemmanet Wåxnäs i Karlstad landsförsamling, exproprierat från A.G.Olsson.
  - 7 hektar, 42 ar 45 kvadratmeter av Karl Svensson tillhörande 10 öre och 4 penningar skatt i frälsehemmanet Wåxnäs vilket område förvärvats genom expropriation från bemälda Svensson.
  - ¼ dels mantal frälse Norra Sandbäcken i Karlstad landsförsamling vilket hemman Karlstads stad inköpt från Thure Karl Otto Sandelin m.fl.
  - 1/6 dels mantal frälse Södra Sandbäcken i Karlstad landsförsamling utgörande, enligt ägostyckning år 1909, större delen av det utav Karlstads stad från Thure Karl Otto Sandelin med flera inköpta hemmanet.
  - 1/4 dels mantal frälse södra Sandbäcken samt av kronoskatte-hemmanet Trangärd i Grava socken dels 1 hektar 49 ar 20 kvadratmeter av Karl Olsson tillhöriga 113 öere och 14 2/5 penningar skatt.
  - 1 hektar 50 kvadratmeter av K.G. Jonssons ägande 35 öre 8 penningars skatt,
  - 1 hektar 62 ar 40 kvadratmeter av K.W. Bodin tillhöriga 35 öre 8 penningar skatt, vilka områden exproprierats av bemälda personer.

2. Å området befintliga byggnader vilka ej behövas för Kronans behov bortföras av staden senast två månader efter fullgjord framställning. Staden äger rätt att efter anvisning av fortifikationsbefälhavaren dels att senast två månader efter gjord tillsägelse avverka den skog som är till hinder för byggnadsarbetets utförande, dels ock före våren 1909 den skog, vilken för övningsfältets iordningställande kan behöva bortföras. Stubbrytning och jämning av dessa marker kommer att vara slutförda före hösten 1909.

OFFICERSKÅREN 1900 - 2000

3. För den händelse det med äganderätt upplåtna området ej längre skulle behövas till förläggning av ett infanteriregemente eller annat truppförband av motsvarande storlek förbinder sig Kungliga Maj:t och Kronan natt till staden utan kostnad för denna med full äganderätt överlåta övningsområdet samt den del av kasernområde som är belägen öster om den egentliga kasernhöjden (öster om på kartan med gul färg uppdragen gränslinje).
4. Staden åtager sig att utan kostnad för Kronan ett år efter därom gjord framställning framdraga ledningar för vatten och belysning och tillhandahålla vatten, elektrisk ström och gas, dock endast under förutsättning att Kronan samtidigt förbinder sig att under tio års tid av staden taga sitt behov av det vatten, gas eller elektrisk ström, som serveras genom ovannämnda ledningar. I samband därmed medges Kungliga Maj:t och Kronan att i enlighet med föreskrifter, vilka lämnas av stadens hälsovårdsnämnd, anordna avlopp och i Klarälven nedleda avloppsledningar.
5. Staden medger att militärövningar må utan ersättning äga rum å all staden tillhörig betesmark även som å annan stadens utmark som ej är upplåten till enskilt bruk, med undantag för Mariebergsskogen och Kanickenäset eller andra blivande stadsparker, sedan desamma för dylikt ändamål tagits i anspråk. Vidare medges att militärövningar må äga rum å den icke odlade delen av Borgmästarholmen även som att badplatser därstädes må för regementet anläggas. Kronan må icke hindra allmänheten att begagna den nuvarande vägen över det till Kronan upplåtna området till Borgmästarholmen. Medgivandet angående badplatser har numera visat sig skäligen illusoriskt enär stadens hälsovårdsnämnd numera (1949) förklarat älvvattnet så förorenat att bad där ej bör förekomma. Sandbäckstjärnet ger i viss mån regementet ersättning.
6. Staden förbinder sig att så långt utrymmet efter omprövning av hälsovårdsnämnden medgivermot stadgad ersättning till vård å sitt epidemisjukhus mottaga jämväl regementet tillhöriga epidemiskt sjuka värnpliktiga.
7. Sedan regementet blivit förlagt till Karlstad, skall staden äga rätt att vid inträffande eldsvåda efter anmälan utan ersättning erhålla all den hjälp som kan lämnas av regementet i eller invid garnisonsorten hemmavarande styrka.

KASERNETABLISSEMANG, PLANERIN och UPPFÖRANDE.

1. Kostnadsberäkningar i stort.

Vid den förberedande rekognosering om plats för kasernerna som föregick avtalet med staden, förordade dåvarande regementschefen Överste Nordensvan, skogspartiet närmast norr om nuvarande norra exercisfältet. General Bergman fällde utslaget till förmån för Sandbäckshöjden, där kaserner m.m med början 1908 nu äro uppförda. Flygvapnet hade då ännu ej framträtt med ofrånkomliga krav på ändrad byggnadssätt beträffande militära anläggningar.

Som marken på kaserntomten bestod av ganska kuperat berg kunde icke det vanliga utrymmet av 50.000 å 55.000 kvm för sammanhängande kaserntomt erhållas. Därför och för att förbilliga anläggningskostnaderna bestämdes att byggnaderna skulle

OFFICERSKÅREN 1900 - 2000

förläggas å väsentligt olika höjdplan. Själva kaserngården erhöll dock en bredd av 40 meter och en längd av 260 meter. Man räknade med att själva byggnadskostnaderna skulle hålla sig inom ”ordinärt belopp” under det att kostnaderna för bergsprängningar, rörgravar, vägar och stängsel m.m på grund av byggnadsplatsens säregna förhållanden komma att ställa sig avsevärt högre än vid etablissemang av ”normal” beskaffenhet.

Arbetena skulle utföras under kontroll av kaserubyggnadsnämnden vars ordförande var Överstelöjtnanten i Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen P.A Lindahl. Ingenjör Ferdinand Kruse utsågs till platskontrollant. Från och med maj 1913 efterträddes denne av verkmästare B.J Ljunggren.

Nämnden hade i underdåning skrivelse med bifogande situationsplan, ritningar till samtliga byggnader förutom sjukhus och marketenteribyggnad för underofficerare och manskap överlämnat kostnadsförslag för alla byggnader och anläggningar inom etablissemanget slutande på 2,328,000 kronor.

I nådigt brev den 19 februari 1909 bemyndigades nämnden att låta uppföra etablissemang i huvudsaklig överensstämmelse med ingivna ritningar och situationsplan. Inom den stora kostnadsramen bemyndigades nämnden vidare den 24 januari 1913 att i enlighet med ritningar uppföra sjukhusbyggnad för en beräknad kostnad av högst 75,000 kronor. Slutligen fick nämnden den 11 december 1914 i uppdrag att flytta från regementets gamla mötesplats vid Trossnäs den statsverket tillhöriga officersmässen och omändra den till marketenteribyggnad för underofficerare och manskap. Kostnaden beräknades till 44,700 kronor.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement hade redan den 3 februari 1911 genom Kungligt brev fått i uppdrag att låta anlägga en skjutbana vid Sanna enligt upprättat förslag för en kostnad av 32,000 kronor.

För den mångfald av arbeten som ansattes under en följd av år voro en mängd firmor och enskilda personer anlitade från skilda delar av landet därav av några från Karlstad såsom byggmästare K.A Andersson, C.J. Wennbergs Mekaniska Verkstad, Nya Förenade Elektriska AB och Huse & Co AB. I det följande skall relateras arbeten av större räckvidd .

2. ENTREPENADER OCH KOSTNADER FÖR DESAMMA

Entreprenader för schaktnings- sprängningsarbeten och planering.

Till entreprenör för dessa arbeten antogs nuvarande A.B Contractor i Stockholm. Vilket omfattande planeringsarbete som förestod, förstår man redan därav, att cirka 5.600 kbm jord (sand) fraktades upp till Sandbäckshöjden. Ingenjör Kruse lät beklagligt nog i stor utsträckning taga jord omedelbart öster om stora vägen till Råtorp i stället för vid älvkanten öster därom. Löjtnant Reinhold Alstermark fick som Kruses ställföreträdare bl. a anförtrott att utföra det tidsödande avvägningsarbetet för planering av kaserngårdens samt kontrollera att berggrunden frilades för kaserubyggnaderna. Endast för dessa förberedande arbeten togos tidvis över 80 man i

OFFICERSKÅREN 1900 - 2000

anspråk. Dessa arbeten skulle i sin helhet vara slutförda den 1 september 1910. Men entreprenören möttes av motigheter då en storstrejk inträffade den 4 augusti till 6 september 1909. Berget å byggnadsplatsen som skulle bortskaffas och som avsetts att kunna användas till såväl grundsten som socklar befanns i huvudsak odugligt. Sedan grunden till kanslihuset och kasernerna I och II lagts övergick man till betong varvid makadam erhöles ur bergschakten. Samtliga arbeten vore avslutade under maj månad 1911.

Kostnaderna för entreprenaderna var:

Kontraktssumma	223,000 kronor
Ändring och tillägsarbeten	25,967,60 kronor
Summa kronor	248,967,60

Huse & Co anlade huvudvägen till regementet för en kostnad av 5,600 kronor

Entreprenad å uppförande och inredning av 25 stycken byggnader

Entreprenaden avsåg samtliga byggnader förutom sjukhus och marketenteriet. Efter tävlan utlämnades entreprenaden till byggmästare P.F Fredriksson i Gävle, vilken tidigare varit entreprenör för kasernetablisementet i Falun. Enligt kontraktet som var daterat den 19 augusti 1909 skulle alla till entreprenaden hörande arbeten vara fullt färdiga senast den 1 september 1912.

Emellertid hindrade såväl 1909 års storstrejk som grundläggningsarbetenas försening arbetenas igångsättande så att entreprenören först under januari 1910 kunde sätta fart på desamma. ”Arbetena bedrevos därefter någorlunda kraftigt” men fördröjdes ytterligare genom 1911 års lockout, som började den 10 juli och fortgick till början av september månad.

Redan tidigt hade det visat sig att entreprenören icke var vuxen sin uppgift, vadan kontrollanten Kruse ständigt måste framföra anmärkningar mot arbetenas bedrivande liksom ock mot de använda materialerna. I början av maj 1912 företogs en besiktning av Nämnden samfällt jämte entreprenörens borgesmän, varvid konstaderades att kraftiga åtgärder måste tillgripas för att tillförsäkra staten ett fullgott arbete. Av framställda anmärkningar voro de viktigaste: insatta snickerier voro av betydligt sämre kvalité än kontraktet föreskrev och av allt för stor fuktighetshalt. Mot kontraktets tydliga föreskrift hade eldningen i kaserner m.m ej skett i tillräcklig omfattning, varigenom de utförda arbetena tagit skada. Trots påpekande hade ej rättelse skett. Målnings- och inredningsarbeten bedrevos så lamt att arbetena ej kunde förväntas bli fullgoda och färdigställda i rätt tid. När Nämndens besked ej ledde till efterrättelse skilldes entreprenören från och med 1 juli månad 1912 jämlikt kontraktets bestämmelser från vidare befattning med arbetena. Entreprenören bestred Nämndens rätt att skilja honom från kontraktet och begärde skiljedom. En sådan tillsattes men gav Nämnden rätt. Entreprenören hade emellertid på egen bekostnad fortsatt arbetena intill jultiden 1912 då Nämnden genom Konungens Befallningshavande i Karlstad fick

OFFICERSKÅREN 1900 - 2000

honom avlägsnad från arbetena. Enligt med borgesmännens upprättat jkontrakt av den 26 mars 1913 anförtroddes arbetsledningen till byggmästarna K.E och K.J Karlsson, Västerås. Dessa ingångsätte omedelbart arbetena, fullföljde dem med kraft så att de vore avslutade under loppet av första halvåret 1913.

Som underentreprenörer för betong m. fl arbeten fungerade A:B Skanska Cementgjuteriet, vilken firma därutöver svarade för smärre entreprenader under ledning av ingenjör J.A Nobel. Ett flertal extra arbeten och tillägg ha ansetts nödvändiga.

Kostnader:

Byggmästare P.F Fredriksson entreprenad	1,255,086 kronor
Därifrån avgår ej färdigställda arbeten uppskattade till	212,205,75 konor
Genom borgesmännen F. Jansson m, fl entreprenad, ändrings- och tillägsarbeten blev arbetet slutfört till en kostnad av	
	1,294,618,94 kronor

Sammanlagda kostnader för etablissemanget i Karlstad.

1. Byggnader, inbegripet grundläggningsarbeten, byggandsarbeten, sanitära anläggningar, elektrisk belysning.	
Kanslibyggnaden	122,530,63 kronor
Kasern I	287,218,31 kronor
Kasern II	287,856,03 kronor
Kasern III	286,744,81 kronor
Vakt- och arrestbyggnad	34,761,47 kronor
Underofficersbyggnad större	84,913,23 kronor
Underofficersbyggnad mindre	58,641,44 kronor
Kokinrättningsbyggnad	126,547,67 kronor
Sjukhusbyggnad	78,489,97 kronor
Gymnastik- och exercishus	80, 050,19 kronor
Varmbads- och tvättinrättning	57,280,37 kronor
Ångpannehus	41,511,82 kronor
Marketenteribygnad	46,717,50 kronor
Stall och vagnbod	23,965,76 kronor

OFFICERSKÅREN 1900 - 2000

Fordons- och persedelförråd	52,220,45 kronor
Gevärsförråd och smedja	30,942,75 kronor
Verkstadsbyggnader	23,092,58 kronor
Musikövningslokal	14,271,71 kronor
Ammunitionsförråd	8,674,04 kronor
Avträdesbyggnader tre stycken (å 9,904,11)	29,712,33 kronor
Förrådsskjul	19,333,73 kronor
Uthusbyggnad	2,465,64 kronor
Brandredskapsbod	1,313,40 kronor
Halmbod (6,769,30) och ströbod (753,70)	7,523,00 kronor
Summa	1.806.778,83 kronor
2. <u>Utvändiga ledningsarbeten</u>	161,263,39 kronor
3. <u>Terrasseringsarbeten och stängsel</u>	157,066,22 kronor
4. <u>Skjutbana vid Sanna genom fortifikationens försorg</u>	31,998,96 kronor
5. <u>Nämndens administrationskostnader</u>	101,724,28 kronor
6. <u>Övriga administrationskostnader</u>	83,083,40 kronor
Summa totalt	2,341,915,08 kronor

Av kasern byggen för åtta infanteriregementen under dessa år har kostnaden för sex av dessa understigit om ock oväsentligt, utgifterna för kasernbygget m.m i Karlstad, medan kostnaderna för etablissemang i Vänersborg uppgick till 2,663,339,06 kronor.

Smärre byggnadsarbeten m.m, byggnadernas användning, övningsfälten.

För överflyttning av byggnadsmateriel, inventarier m.m från Trossnäs ordnades båtfrakter å Norsälven över Väneren och så in i Klarälven till norra Sandbäcken. Utöver ovan anförda större arbeten utfördes efter hand smärre sådana med extra anslag. Sålunda fingo två manskapsbaracker å Trossnäs lämna stommen till officersbostaden/Sandbäckssudden och till underofficersbyggnaden /Skansen. Regimentsexpedition hade förberedelsevis redan 1912 beretts tillfällig bostad i Sandbäckens herrgård, men inflyttade i kanslihuset före den 15 april 1913. Därefter inreddes herrgården med anskaffade medel enligt uppgift för omkring 18,000 kronor

OFFICERSKÅREN 1900 - 2000

till bostad åt regementschefen, Överste Ugglå. Denne kunde taga den nya bostaden i besittning i oktober 1914.

Sanna herrgård undergick likaledes restaurering och tjänade i fortsättningen till bostäder åt officerare. De stora förråden i ” blå lägret” och ” gröna lägret” å Trossnäs flyttades till Karlstad år 1916 respektive år 1918 och stå nu å östra exercisfältet intill stora landsvägen.

Jämlikt förslag till regementsinstruktion att tillämpas från den 15 april 1913 skulle kasernerna tas i anspråk sålunda:

1. kasernen (kallas av kasernbyggnadsnämnden III kasern) av I bataljon.
2. kasernen (kallas av kasernbyggnadsnämnden II kasern) av II bataljon.
3. Kasernen (kallas av kasernbyggnadsnämnden I kasern) av III bataljon.

Kompaniet med lägsta nummer i bottenvåningen och så vidare uppåt genom fyra våningar. Kompaniförråd för samtliga kompanier ordnades på vindarna under år 1914 efter noggrant utarbetade förslag av kommitté med Överstelöjtnant C.O Ahlmark som ordförande. I varje våning beredd bostadslägenhet för kompaniadjutant, för ogifta underofficerare samt för distinktionskorpraler.

Kanslihuset togs i anspråk enligt följande grunder;

På bottenvåningen: expeditionslokaler för två bataljoner, kasernofficeren, regementsdagbefälet, regementsväbel samt för officer- och underofficersarrester jämte lokal för kasernvakten.

En trappa upp: regementsexpedition, kasernförvaltning samt en bataljonsexpedition.

Två trappor upp: officersmässen

Tre trappor upp: rum för subalternofficerare, sal för krigsrätter samt mässlokal för officersvolontärer.

ÖVNINGSFÄLTEN

Vid utbyggandet av etablissemanget gick man mycket pietetsfullt fram.

Sandbäcksskogen bevarades å höjdslutningarna i möjligaste mån. De stora kasernerna te sig imponerande, synliga som de äro på långt håll, samtidigt som deras hårda linjer mildras genom mjuka barrträdsinfattningar vid dess fot. Genom på senare år uppfört etablissemanget för Femte Militära staben på ”östra exercisfältet” brytes detta helhetsintryck i någon mån. Sålunda har man närmast kasernområdet parker och trädgårdar. Utanför dessa vidtagna ”handexercisfälten”. Dessa voro från början tre.

Norra exercisfältet, det gamla knektfältet – öppet område norr om bäcken mellan stora landsvägen och Sandbäckstjärnet.

Östra exercisfältet, mellan Sandbäckens herrgård och östra parken.

Västra exercisfältet, mellan järnvägen och kasernområdet.

OFFICERSKÅREN 1900 - 2000

Vägarna till Sanna och skjutbana förbättrades under årens lopp och en ny väg förbi ”korthållsbanan” i Sanna skogen förkortade förbindelsen med den öppna övningsterrängen vid Sanna.

REGEAMENTET TAR ETABLISSEMANGET I BESTTNING – MINNESSTENEN.

Som av det föregående framgår hade arbetena bedrivits på sätt att de beräknades vara avslutade ”under första halvåret 1913” med undantag för sjukhus, som först senare på året kunde tagas i anspråk medan marketenteribyggnaden först två år senare var färdig.

Vinterskolorna hade hösten 1912 förlagts till Trossnäs i södra lägret. Skolchef var Major G.O.R Schenfelt. De vore fördelade på två kompanier under befäl av Kaptenerna Frans Göthlin och C.G Holmberg. Skolchefen och kapten Göthlin ”förde sitt befäl från Karlstad” medan kapten Holmberg som platsbefälhavare på Trossnäs.

Men redan i januari 1913 kunde skolorna överflyttas till kasernerna i Karlstad. Lördagen den 11 januari 1913 skedde avmarschen från Trossnäs. Regementschefen Överste A.E Ugglå mötte truppen vid Sixbacken kl. 12,30. Där tillstötte beridna officerare och regementsmusiken, medan övriga i staden varande officerare och underofficerare beordrats möta upp på kaserngården. Fanan medfördes från Trossnäs och övertogs vid Sixbacken av Löjtnant Ernst Lindh.

För stadens invånare var detta ett evenemang som livligt uppskattades. Nya Wermlandstidningen lämnar följande skildring av händelsen: *Från de till residenstorget angränsande gatorna drogo allt tätare skaror mot västra bron och förbi teatern ut till Malmtorget, där man beräknade få bästa utsikten av inmarschen. Redan här sågs en och annan officer och längs vägen förbi Våxnäs ut mot Sixbacken travade det unga Karlstad för att få närvara vid de högtidliga ögonblick då fanan växlade bärare, då översten och musiken trädde i spetsen för den från Trossnäs kommande truppen.*

Vi äldre och mera flegmatiskt anlagda stannade kvar på det rymliga Malmtorget och fördrevo tiden med att titta på varandra och på de så småningom anlända ekipagen samt på den ”högt uppsatta” kameran vilken i sin tur tittade ner på oss allesammans. Plötsligt dånar det bortomparken och precis på föreskriven tid marscherade truppen in i staden under pukor, trumpeter och trummans kraftiga dunk. Den guldgula vackra regementsfanan sticker bjärt av mot den blygrå luften. Sablarna höjas och sänkas i stiliga tempo till oupphörliga hälsningar till höger och vänster. Damerna niga, ljuvt och älskvärt och de civila herrarna göra stora gester med hattarna eller hälsa militäriskt efter egna metoder och bästa förmåga. Droskhästarna spänna av allt gnyet plymerna i vädret och strama upp sig så att det knakar i grejerna. Om få minuter har det vackra tåget passerat den öppna platsen och hela den civila skaran sätter i väg likt en fårskock genaste vägen över åkrar och vallar för att i god tid hinna upp till kasernerna och som intresserade paradera vid militärens intåg å kaserngården. På

OFFICERSKÅREN 1900 - 2000

kaserngården möter fler officerare upp. Mitt för 3. Kasern uppmarscherar truppen, mottages och hälsas av regementschefen.

I ett med kraft framburet stämningsfullt anförande erinrade denne om framfarna dagar och om det arbete som till regementets heder och förkovran utförts på det nu utrymda Trossnäs fält. Mången gång hade välförtjänsten varit nog så krävande, men en god anda hade rått och regementet hade vunnit aktning och förtroende inom hembygden. Regementets goda traditioner förplikta och det gäller för var och en att på denna nya plats tjäna med heder. Det är nu en ung elit av regementet som samlas för ytterligare utbildning till underbefäl och det är av största vikt att dessa bliva verkliga förgångsmän, icke blott som militärer utan i lika hög grad som medborgare och föresyn för de värnpliktige. Om militären på Trossnäs varit föremål för uppmärksamhet så blir detta än mer förhållandet i Karlstad, där "tusende ögon kommer att granska dess uppträdande".

Med uttalad förtröstan att ingen av de unga krigarna måtte svika dessa förväntningar inbjöd så översten dem att taga det nya hemmet i besittning. Sitt anförande avslutade regementschefen med; " Gud bevara Konungen och Fäderneslandet!" vilket av truppen besvarades och så spelar musiken för första gången på kaserngården, så att det ekar mellan de mäktiga husväggarna. Bekantskaper göras, handslag växlas och vid musikens toner ter sig det närvarande och framtiden i ljusaste dager. Truppen försvinner i den stora kasernen, hästarna ledas bort och stadsborna anträda en smula motvilligt återtag till staden.

BEVÄRINGSREKRYTSKOLAN.

Beväringsskolan inryckte den 15 april 1913. Enär 1 kasernen ej var fullt färdig, sjukhuset under uppförande och officerspaviljongen (blivande marketenteri – byggnaden) först 1914 inflyttades från Trossnäs ordnades förläggning på följande sätt: 2. kasernen (mitten) 1. och 2. våningen för I bataljon, 3, och 4, våningen för II bataljon utom 6. kompaniet samt volontärrekrytskolan.

3. kasernen (södra) 1. våningen vakt, sjukrum, marketenteri. 2. våningen 6.kompaniet, arbetsavdelning samt senare fackmän. 3. och 4. våningen för III bataljon.

Inryckning till regementsövningar skedde den 12 september 1913. Då voro samtliga kaserner i ordning och kunde utan större inskränkningar tagas i anspråk enligt regementsinstruktion.

Överste Nordensvan hade ingående forskat i regementets hävder och några år tidigare låtit från trycket utgå regementets historia över sekelskiftet. Starkt förankrad i regementets traditioner lät han detta i olika avseenden komma till uttryck vid regementets inflyttning till Karlstad. I maj månad 1910 hade han sålunda anmodat konstnären Olof W. Nilsson att komma till Trossnäs för att efter regementschefens anvisningar uppgöra förslag till en totalvue över det gamla exercisfältet med "blå" och "gröna" lägre byggnader i fonden. Denna målning skulle anbringas i officersmässen eller i regementsexpedition. I oktober månad samma år godkändes ett förslag till

OFFICERSKÅREN 1900 - 2000

väggmålning över Trossnäs fält, enligt plan att utföras i storlek 4,5 x 2,5 meter. I början av år 1911 erhöll Nilsson uppdrag att utföra ännu en målning "gata i lägret" i storlek 2,5 x 2,0 meter. Båda tavlorna förvarades tills vidare i Nilssons ateljé. Av anslagna medel från "lägerkassan" betalades dessa målningar med 1000:- respektive 750:- kronor och senare lämnade Värmlands Regementes Enskilda kassa 95:- kronor som betalning för ett par mindre motiv från Trossnäs till samme konstnär. Men Överste Nordensvan begränsade sig ej till detta. Han anmodade Kaptenen P.Fr C Hellström (A 1) att utföra sex stycken målningar i kroppsstorlek föreställande gamla knektar från olika indelningsverkets skeden. Kanslihuset var färdigt att mottaga dessa målningar den 31 oktober 1912 då ett ombud för Kapten Hellström "uppsatte knektarna" i regementsexpeditionen, därav två stycken i regementschefens mottagningsrum, (varifrån pengar anförskaffats till dessa tavlor har ej kunnat utrönas intill den 8/10 1949). Samma dag uppsattes i regementsexpedition Nilsson båda större tavlor.

Med ett visst berättigande kan man fastslå att genom dessa Hellströms soldattyper hämtade från frihetstiden med dess mera feminint pråliga dräkter och från senare tider in på 1800-talet senare hälvt, då manligheten i krigardräkten fick ett mera fullödigt uttryck får man anknytning icke blott till "knektfältet norr om norra Sandbäcken" på 1700-talet utan ock till den 80-åriga Trossnästiden.

Inflyttningen från Trossnäs tog vidare form i uppsättande i officersmässen av chefsporträtt från Cederström t.o.m. Nordensvan. Dessa voro med angivna konstnärerers namn:

Cederström	Clara Löfgren
Malmberg	okänd
Bruncrona	Amanda Kjellberg
Rosensvärd	Clara Löfgren
Wijkander	Clara Löfgren
Lemke	Gumme Åkermark
Falk	Clara Löfgren
Winroth	Gumme Åkermark
Nordensvan	Gumme Åkermark

Dessa chefsporträtt hade tidigare prytt officersmässen på Trossnäs. Vidare anbringades i officersmässen en tavla i storlek 1,5 x 1,0 meter

Kungliga Värmlands Regementes officerskår den 11 januari 1913.

Det vill säga den dag regementet tog etablissemanget i besittning. Tavlan upptager porträtt av samtliga officerare och civilmilitär personal i aktiv tjänst. Sambandet med Trossnäs kommer till uttryck genom att tavlans övre del inrymmer fotografier från

OFFICERSKÅREN 1900 - 2000

Trossnäs medan en ny tid med dess förhoppningar antydes genom fotografierna från kasernerna anbringade i tavlans underkant. Slutligen ingick i programmet uppsättande framför kanslihuset av en minnessten som skulle minna om tider då regementet och andra ”värmländska krigsmän” segerrikt kämpat för fäderneslandet och försvaret av hembygden. Stenen erhöles vid sprängnings- och planeringsarbete av bergpartiet vid matsalsbyggnaden. Indelta soldater göto sockel av cement och under regementsövningarna 1913 fraktades stenen på en av timmer och plank förfärdigad ”träbjörn” från kaserngården till platsen framför kanslihuset med anlitanande av som det uppges två kompaniers manskapsstyrka. Stenens resande var ett ”spänningsfyllt” företag vars lyckliga slutförande ”medförde stor lättnad”. Hela arbetet med stene hade anförtrotts till regementsväbeln, dåvarande sergeanten C.A Andersson. Kapten C.E Nygren hade uppgjort förslag på inskription och inhuggningsarbetet utfördes av stenhuggare K.O Bergqvist. General C.O Nordenvan invigde minnesstenen under regementsmöte 1913, (det har senare anmärkts att namnet Warschau 1656 efter allt att döma bör utgå från minnesstenen).

Minnesstenen vid kanslihuset Värmlands Regemente har följande inskriptioner:

Framsidan;

Värmländska krigsman hafva städes värnat hembygden och för fäderneslandet segerrikt kämpat vid;

- Breitenfeld 1631
- Würzburg 1631
- Warschau 1632
- Fredriksodde 1657
- Tåget över bält 1658
- Lund 1676
- Landskrona 1677
- Narwa 1700
- Düna 1701
- Klissow 1702
- Thorn 1703
- Malatitze 1703
- Gemäuerthof 1705
- Fraustadt 1706
- Gadebusch 1712

OFFICERSKÅREN 1900 - 2000

- Elgsö 1789
- Pardakoski 1790

Baksidans inskription;

Stenen restes när regementet lämnade Trossnäs fält och inflyttade hit 1913.

Därmed var inflyttningen av regementet till Karlstad i huvudsak avslutad. För uppgiften ansvariga krafter bör i regementets historia ha all heder för ett pietetsfullt och väl förrättat värv.

Den omvårdnad om regementets minnen som enligt vad av det föregående framgår tagit så vackra uttryck har i fortsättningen stimulerat till fortsatt arbete i samma anda. Nu 1949 pågår sålunda sedan något år tillbaka insamlingar till ett regementsmuseum som under Kapten Reinhold Alstermarks och regementsintendent Åke Nordins ledning i många avseenden lovar bliva ett "minnenas tempel".

Källor:

1. Lagfartsprotokoll hållet vid lagtima hösttinget med Mellansysslets tingslag å tingsstället i Karlstad den 4 september 1912 med karta
2. Protokoll från Mellansysslets tingslag 1906 – 1913
3. Berättelse över de byggnadsföretag vilka uppfördes genom Armens kasernbyggnadsnämnd – utarbetad 1924.
4. Av mig förvarade handlingar till Sandbäckens historia.
5. Protokoll från officerskassan, Kungliga Värmlands Regementes enskilda kassa och lägerkassan 1910 – 1913
6. Upptecknade personliga minnen från äldre officerare och underofficerare samt från konstnären Olof W Nilsson.

Detta har publicerats av Major Bror Rittman (tror jag det står) i Karlstad den 8 oktober 1949.

Ovanstående var en sammanställning som gjorts gällande upplåtande av mark samt inflyttning till Karlstad från Trossnäs för Kungliga Värmlands Regemente 1913.